

Oslo, 13. januar 2025

HØRINGSSVAR FRA ABERIA TIL NOU 2024:17 KOMMERSIELLE OG IDEELLE AKTØRERS ROLLE I FELLESSKAPETS VELFERDSTJENESTER («AVKOMMERSIALISERINGSUTVALGET»)

Vi viser til Avkommersialiseringsutvalgets NOU 2024:17 «Kommersielle og ideelle aktørers rolle i fellesskapets velferdstjenester», med høringsfrist 17. januar 2025. Vi opplever at rapporten i stor grad preges av en politisk ambisjon om å undergrave private virksomheters rolle som tjenesteyter av rettighetsbaserte offentlige finansierte helse og velferdstjenester. Rapporten mangler empirisk grunnlag, og den undervurderer de positive effektene av private aktørers bidrag for å sikre kvalitet, fleksibilitet, kapasitet og innovasjon i velferdstjenestene. Debatten om privates rolle i velferdsstaten hadde fortjent en mer helhetlig analyse av hvordan private kan utvikle nye leveransemodeller, bedre kvalitet og effektive løsninger innen de offentlige velferdstjenestene.

Utvalgets ulike forslag om å forfordele ideelle organisasjoner ved for eksempel å forbeholde faglige kvaliteter som medlevertturnus til ideelle viser at utvalgets arbeid i stor grad dessverre er preget av ideologisk motiverte slutninger og politiske skylapper heller enn å hensynta barns og brukeres beste med utgangspunkt i kunnskapsbasert fakta og en faglig tilnærming til problemstillingene.

Aberia mener at private aktører spiller en avgjørende rolle i å sikre kvalitet, kapasitet, fleksibilitet, mangfold og innovasjon i velferdstjenestene. For sårbare grupper som barn i barnevernet er et velfungerende samarbeid mellom private, ideelle og offentlige aktører avgjørende for å møte dagens og fremtidens utfordringer. Sammen utgjør disse aktørene et nødvendighetsdrevet partnerskap som sikrer robusthet, fleksibilitet og kvalitet i barnevernet – en velfungerende balanse som det er både urealistisk og uforsvarlig å bygge ned.

Oppsummering:

- **Styringsutfordringer er løst:** Alle leverandører, uansett organisasjonsform, er underlagt de samme kravene til tilsyn, kontroll og kvalitet. Det finnes ikke dokumentasjon som viser at styringskostnader er høyere for private.
- **Velferdsmixen fungerer:** Aberia fremhever at samspillet mellom private, ideelle og offentlige aktører sikrer kvalitet, kapasitet, fleksibilitet og innovasjon i velferdstjenestene. Å redusere eller ekskludere private aktører vil svekke tjenestetilbudet.
- **Kvalitet i tjenestene:** Private aktører leverer tjenester av høy kvalitet, regulert gjennom kontrakter og tilsyn. Kvalitetsmåling og kontroll er like mulig og nødvendig for alle aktører, og konkurranse hever standarden.
- **Konkurranse driver kvalitet:** Anbud og konkurranseutsetting sikrer bedre tjenester ved at leverandører strekker seg for å levere de beste løsningene. Dette gjelder spesielt for komplekse sektorer som barnevern.
- **Medlevertturnus er viktig:** Denne turnusordningen gir kontinuitet og stabilitet for brukerne.

Om Aberia:

Aberia er en norsk virksomhet med over 40 års erfaring og rundt 2000 ansatte som leverer tjenester til det offentlige innen helse, omsorg og barnevern. Siden oppstarten i 1981 har vi samarbeidet tett med offentlig sektor for å støtte barn, unge, voksne og familier gjennom krevende livssituasjoner. Ved å skape trygghet og møte andre med respekt, gir vi mennesker støtte, bistand og ressurser som de trenger i sine livssituasjoner. Aberia er en del av [Norlandia Health & Care Group](https://www.norlandia.no) (NHC), et familieeid norsk selskap. Les mer om oss på: www.aberia.no

Styringsutfordringer

Hva angår utvalgets problematiseringer og antagelser rundt styringsutfordringer og -kostnader med private aktører, er det viktig å understreke at alle barnevernsinstitusjoner i Norge, uavhengig av eier- og organisasjonsform, må godkjennes av Bufetat etter reglene i barnevernloven og forskriftene om godkjenning av kommunale og private institusjoner, samt om kvalitet og internkontroll i barnevernsinstitusjoner. Bufetat håndhever disse reglene og kan trekke tilbake godkjenninger dersom institusjonene ikke oppfyller kravene. I tillegg har Statsforvalteren det overordnede ansvaret for tilsyn og kontroll med barnevernsinstitusjoner, uavhengig av drift- og eierform. Dette sikrer at alle barnevernsinstitusjoner underlegges like krav og tilsyn, og at brukernes rettigheter ivaretas på lik linje, uansett om tjenesten drives av private, ideelle eller offentlige aktører.

Kvalitet i tjenestene

Kvalitet i velferdstjenestene i Norge er ikke og kan ikke overlates til tilfeldigheter. Alle aktører opererer innenfor et omfattende og likt regelverk som sikrer at brukerne får de tjenestene de har behov for. Dette gjør det like enkelt å verifisere kvaliteten på tjenester levert av private aktører som av offentlige eller ideelle leverandører. Utvalget kan derfor heller ikke underbygge sine påstander om at det er vanskeligere å styre eller kontrollere kvalitet i private tjenester.

Utvalget har ikke fremlagt forskning eller faglig dokumentasjon som viser at ideelle aktører leverer bedre kvalitet eller resultater enn kommersielle aktører i barnevernet. Dette skaper et svakt grunnlag for politikkutforming, særlig når rapporten samtidig anerkjenner at private aktører tilfører kapasitet, omstillingsevne, fleksibilitet, brukervalg og økonomisk effektivitet.

Avkommersialiseringsutvalget hevder at det kan være utfordrende å sikre, styre og måle kvalitet hos private aktører. Etter alminnelige forvaltningsrettslige krav til saksutredning forventes det at ansvarlige myndigheter kjenner til om brukerne får det de har krav på uavhengig av hvem som leverer tjenesten. Det er både realistisk og gjennomførbart å verifisere om leverandører; private, ideelle eller offentlige – leverer i henhold til de krav som er satt av forvaltningen.

Bruk av private for særskilt sårbare grupper:

Forsøk på å fase ut private aktører fra psykisk helsevern, somatikk og barnevern har ført til omfattende brudd på grunnleggende pasient- og brukerrettigheter. I tillegg har det ført til enorme kostnader. Et eksempel på dette er bevilgninger på en halv milliard til å fase ut private aktører i barnevernet, uten at dette har gitt økt kapasitet eller kvalitet. Den politiske beslutningen har tvert om ført til omfattende brudd på bistandsplikten overfor sårbare barn og unge i barnevernet.

Utvalget viser flere steder i utredningen til at det mangler forskning og empirisk belegg for at det er kvalitetsforskjeller mellom ulike private og offentlige institusjoner i barnevernet og kommenterer ikke at årsaken til dette nettopp ligger i at det er det offentlige som selv regulerer hvilke tiltak barnet eller familien skal ha, og hvilke kvalitetsstandarder som gjelder for institusjonene.

På side 14 i utredningen skriver flertallet i utvalget: «Når barnevernet skal yte særlig vanskelig målbare basistjenester til de aller mest utsatte barn og unge, er det et paradoks at det i stor grad styres gjennom anskaffelser og kontrakter med kommersielle tilbydere.» Her viser utvalget en grunnleggende mangel på forståelse for hvordan tjenestene er regulert og kontrollert.

Anbud og konkurranseutsetting er effektive verktøy for å sikre det beste tilbudet til spesielt sårbare grupper. Offentlige anbud sikrer at flere leverandører strekker seg for å tilby de beste tjenestene gjennom en transparent prosess. Innkjøpere kan selv vekte kriterier som kvalitet og pris. Dersom en aktør tildeles oppdraget uten konkurranse og sammenligning av flere tilbud, er sannsynligheten stor for at kvaliteten blir dårligere og at den samfunnsøkonomiske effektiviteten blir lav eller negativ.

Barnas beste må stå i sentrum, og dette sikres best gjennom et mangfold av leverandører som kan tilby tilpassede løsninger. Utvalgets anbefalinger vil føre til kapasitetsutfordringer, særlig for sårbare barn med komplekse behov. Så langt er det ingenting som tyder på at ideelle aktører har tilstrekkelig kapasitet eller kompetanse til å dekke behovene.

Behovet for barnevernstjenester er uforutsigbart og varierende, og derfor er det nødvendig å benytte private for deler av tjenesten, som raskt kan skaffe plass, slik at barn slipper å vente i midlertidige boløsninger eller bli værende i hjemmene de må flytte fra. Slik avlaster og utfyller private aktører oppdragsgiver, og gir dem og barna tilgang til erfarne fagmiljøer.

Om «profittmotiv» og kvalitet

Utvalget har ikke fremlagt noe faktisk belegg som viser at kommersielle aktørers behov for et driftsmessig overskudd medfører negative konsekvenser som lavere kvalitet eller risiko for uønskede disposisjoner.

Utvalgsflertallet synes å mistenke at fordi private leverandører må ha overskudd, vil dette gå ut over kvaliteten i tjenestene. Denne antagelsen er ubegrunnet og udokumentert. Veien til lønnsomhet for private aktører går gjennom å finne bedre måter å organisere, styre og levere tjenesteproduksjonen på – innenfor de fastsatte rammene for drift. Overskudd er en drivkraft for investeringer som øker kvaliteten, kontinuerlig effektivisering, kompetanseutvikling og innovasjon til beste for både brukere og oppdragsgivere.

Private aktører i en konkurransesituasjon har et sterkere insentiv enn aktører i en monopollignende situasjon til å levere tjenester av høy kvalitet og sikre fornøyde brukere, kunder og oppdragsgivere. For å overleve i markedet, beholde kunder og ansatte og få nye oppdrag, må de oppfylle avtalte kvalitetskrav. Dårlig kvalitet eller manglende tillit vil føre til tap av kontrakter, noe som gjør konkurransen til en positiv drivkraft for kontinuerlig forbedring og opprettholdelse av høye standarder.

Medleverturnus:

Medleverturnus er en arbeidsordning som sikrer kontinuitet og stabilitet for brukerne, spesielt i tjenester som barnevernsinstitusjoner der relasjonen mellom ansatte og brukere er avgjørende for behandlingen. Medleverturnus og andre fleksible turnusordninger er nødvendig for å skape det barn trenger; en så langt som mulig familieliknende struktur som gir ro, færrest mulige skifter av personell og mest mulig forutsigbarhet for barn og unge. Ordningen gir fleksibilitet og gjør det mulig å håndtere akutte situasjoner uten hyppige vaktskifter, noe som skaper trygghet og forutsigbarhet for barn og unge. Kontinuiteten i oppfølgingen gir bedre kjennskap til brukernes behov og historikk, og skaper grunnlag for en faglig oppfølging med høy kvalitet. En liten, stabil ansattgruppe rundt hvert barn reduserer sjansene for tilfeldigheter og ulikheter i oppfølgingen og styrker barnets muligheter for tilknytning og tillit. Flere av brukernes interesseorganisasjoner, blant annet Landsforeningen for Barnevernsbarn, har uttalt seg positivt om bruk av medleverturnus.

Vi mener det er avgjørende å beholde medleverturnus som en lovlig arbeidstidsordning for alle aktører. Utvalgets forslag om å forbeholde medleverturnus for ideelle organisasjoner (s. 367) er en ideologisk kortslutning som til fulle synliggjør utvalgets underliggende politiske motvilje mot private som fullstendig overskygger utvalgets hensyn til, og fokus på barn og unges beste. Forslaget vil også innebære ulovlig forskjellsbehandling.